

ro respondent Sylvester et Angelus satis esse verba, potuisse cogi ad alterutram mensuram solvere, et ita determinationem facere; hanc vero illorum voluntati esse relinquentiam.

27. *Objectio.* — Contra hoc vero objicit Panormitanus, in d. cap. *Ex parte*, quia incertitudo rei promissae aut legatae vitiat actum, ita ut non inducat obligationem; ergo idem dicendum est in voto; nam est eadem ratio, et consequenter tale voto non obligabit ad tam arbitriam determinationem, sed potius ratione indeterminationis excusabitur vovens. Antecedens probat ex L. *Qui insulam*, ff. de Verb. obligationibus, et L. *Legato generaliter*, ff. de Leg., 1, ubi dicit notari ab interpretibus. Et in summa respondet negando consequentiam, quia incertitudo non vitiat obligationem in spiritualibus, sicut in profanis; et ideo ex aequitate canonica non vitiatur obligatio, sed debet reduci ad arbitrium boni viri. Quam sententiam refert Archid., in cap. *Sunt nonnulli*, 1, q. 1; et Ant., in d. c. *Ex parte*, et plurimum illam commendat.

28. Sed profecto, nec jus civile improbat omnes promissiones vel legata, propter incertitudinem rei promissae ortam ex indifferentia vel generalitate promissionis. Nam in dicta L. *Legato generaliter*, etc., ff. de Legat. 1, supponitur legatum generaliter factum valere, et declaratur quomodo declaranda sit et facienda electio. Idem haberi potest ex L. *Sicut*, ff. de Annuis leg. Et haec videtur generalior regula, licet nonnullas habeat exceptiones, in quibus sepe non negatur obligatio naturalis, sed sola actio civilis; aliquando vero pro nihilo habetur promissio aut legatum, non propter quamecumque incertitudinem, sed quando eo reducitur, ut offerendo rem fere nullius aestimationis possit impleri, ut notant Gloss. et Bart., in d. L. *Legato*, de Leg., 1, et in Leg. *Cum post*, § *Generaliter*, ff. de Jure dotis. In praesenti autem istae exceptiones locum non habent, quia prior de actione civili derogata, est impertinens ad materiam voti, ut per se constat. Posterior autem non admittitur, quia votum ita semper interpretandum est, ut non sit vanum, nec contra reverentiam Deo debitam, quia non est presumendum peccatum, et ideo semper prudenti modo intelligitur factum, ideoque prudenti arbitrio fit determinatio, ut in particularibus circumstantiis mox dicemus, et hoc ultimum videntur intendisse canonistæ, citatis locis.

26. Posterior vero pars probatur, quia voto non obligat ad determinatum modum, seu circumstantiam; ergo relinquitur in arbitrio voventis, quia non est unde possit amplius obligari. Utrumque explicatur optime ex obligatione naturalis præcepti colendi Deum; nam per se ac præcise sumptum non obligat ad determinatum modum cultus; et ideo tenetur homo determinationem aliquam adhibere, quæ arbitraria illi est, quando per legem positivam non definitur. In praesenti autem determinatio non potest per universalem legem præscribi, quia votum est lex privata et voluntaria in omnibus, quæ per illud non præscribuntur formaliter, aut virtute; ergo necessario relinquenda est arbitrio voventis, qui tenebitur illam facere, quando oportuerit. Denique utrumque sufficenter probatur ex dicto cap. *Ex parte*, de Cœsib., ibi: *Volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi ut ad majorem persolvant*; nam supponunt illa

CAPUT VIII.

QUOMODO SINGULÆ CIRCUMSTANTIAE VOTI IN EO NON EXPRESSÆ DETERMINANDÆ SINT.

1. *Circumstantiae materiæ remotæ et proximæ voti.* — Septem circumstantiae humanorum actuum assignari solent; hic vero nonnullas subdividendo, usque ad decem numerabimus, quia non solum materiam proximam, quæ est actus humanus, sed etiam materiam remotam et accidentia ejus considerare necesse est, ut omnis difficultas attingatur. Prima ergo solet assignari circumstantia, *quis*, seu personæ; quia tamen in voto duæ personæ necessario interveniunt, scilicet, promittens, et cui promittitur, ideo possumus numerare hanc circumstantiam, *cui seu circa quam*, et *quis*; quibus addi potest *per quem*, quæ alias dicitur *quibus auxiliis*. Quarta est, *quid*; adjunguntur *quale* et *quantum*. Septima erit *propter quid*, octava *quomodo*, ac denique *ubi* et *quando*, ex quibus plures sunt faciles, et breviter in hoc capite expediri possunt; aliquarum autem materia est fusior, quam in sequentibus prosequemur.

2. *Prima assertio: votum per se obligat soli Deo.* — Dico ergo primo: votum per se obligat Deo vero, et illi soli. Prior pars constat, quia votum per se fit Deo; ergo illi obligat. Unde si quis simpliciter voveat opus capax voti, licet expresse non cogitet de Deo, nec illum nominet, obligatur Deo ex naturali habitudine ipsius voti, ratione cuius implicite vult obligari Deo, nisi aliunde constet non fuisse intentionem hominis vere ac proprie vovere, sed per ignorantiam vel inadvertentiam verbum illud protulisse. Altera pars probatur, quia votum soli Deo fit; ergo soli Deo per se obligat; nulla enim promissio obligat alteri, nisi cui fit. Addidi autem hanc obligationem solum esse ad verum Deum, quia verum voto solum est ad verum Deum; obligatio autem voti solum nascitur ex vero voto. Sicut supra de juramento diximus, obligationem ejus solum oriri ex juramento facto per verum Deum.

3. *Vota falsis diis facta non obligant ex se.* — Unde sicut ibi de juramento per falsos deos tractavimus an obliget, ita in praesenti inquire potest an vota, quæ infideles faciunt diis suis, obligationem inducant. Eodem tamen modo breviter expediendum est: nam hic longe

certius est, tale voto per se nullam obligationem inducere, quia non est verum voto ex parte personæ cui fit, et consequenter est de actione iniqua et sacrilega, nimirum, de aliquo actu idolatriæ. Item talia vota dæmonibus fiebant; homo autem non potest promissione dæmoni obligari, sive illi voveat, ut putato deo, sive dæmoni, ut creaturæ rationali excellenti, ut constat ex dictis supra de superstitione; quia omnis talis promissio et observatio ejus continet iniquam et sacrilegam communicationem cum dæmons. Accedit quod hujusmodi vota et promissiones ordinarie sunt de rebus vanis et inutilibus, et interdum impudicis et injustis. Ut de votis Gentilium videri potest apud Alexandrum ab Alexandr.; et Tiraquellum, libro tertio Dierum Genial., capite vigesimo secundo. Unde major iniquitas et nullitas in talibus votis reperiebatur per se loquendo, quam in juramentis; nam in juramentis saltem humana pacta et promissiones, quæ per talia juramenta confirmabantur, per se poterant obligare, et esse justa ac licita; in votis autem actio ipsa promissa ordinarie supponitur iniqua aut vana, et per ipsummet voto efficitur idolatria, et hoc posterius generale est in omni voto facto falso deo; unde constat nullam per se inducere obligationem. Nihilominus ex conscientia erronea obligare poterat, sicut de juramento per falsos deos diximus, quod eodem modo exponendum est.

4. *Ratione materiæ potest voto inducere obligationem alicui præter Deum.* — Promissio quando est opus pietatis, est materia voti. — Addendum vero huic assertioni est, quod licet voto de se solum inducat obligationem ad Deum, nihilominus ratione materiæ potest aliquando inducere obligationem ad alium. Hoc potest explicari ex doctrina Divi Thomæ, dict. quæst. 88, art. 3, ad 3, ubi dicit, votum posse conjungi cum promissione homini facta, respiciendo illam ut materiam sibi suppositam. Et ita explicat vota quæ Sanctis fiunt; nam ibi fit promissio Sancto, quæ non est voto, et adjungitur voto ad Deum de illa promissione implenda. Qui modus est possibilis, licet non sit necessarius, ut supra dixi. Et eodem modo explicat voto, quod solet fieri Prælato, de quo idem dicendum est. Et generaliter addi potest, quoties promissio ad homines est pietatis opus, posse esse materiam voti, et ita cum illo conjungi; ut si quis promittat dotem pauperi virginis, et voveat Deo illud implere. Idem est de promissione

cujuscumque eleemosynæ. Et in his insurgunt duæ obligationes: illa tamen sola, quæ ad Deum est, obligatio est voti; alia erit justitiae aut fidelitatis, vel si sit ad Sanctos cum Christo regnantes, erit duliae, ut supra dictum est. Non est autem absolute necessaria conjunctio talium promissionum et obligationum, quia posset soli Deo fieri votum de tali actu, erga hominem vel Sanctum exercendo, sive actus sit eleemosynæ, sive obedientie, sive reverentiæ; hoc enim non repugnat, et pendet ex promittentis libertate. Et tunc una tantum oriretur obligatio ad Deum, quia solum ibi est promissio voti, quæ non habet pro materia promissionem ad homines, sed solam actionem. Et ideo attente discernendum est quando votum uno vel alio modo fiat; nam in solidis solemibus votis religiosorum, seu quæ in statu religionis fiunt, videntur quasi per se conjunctæ illæ duæ obligationes, juxta usum et institutionem Ecclesiæ, ut infra suo loco videbimus: in aliis vero accidentaliter conjuguntur. Et ideo ex verbis et circumstantiis est obligationis modus colligendus.

5. Secunda assertio: quando datur dubium de materiis voti, optio datur voventi. — Dico secundo: circumstantia *quid*, seu ad quid votum obliget, si ex verbis aut intentione voventis satis determinari non potest, optio datur voventi, ut eligat inter ea de quibus dubitatio vel incertitudo æqualis est. Ratio est, quia in eo casu non constat de obligatione ad partem magis rigorosam et restrictam, et ideo non cogitur vovens illam eligere; datur ergo optio, ut partem minus onerosam, ac subinde quam voluerit, eligat, quæ verisimiliter potuerit sub votum cadere, juxta principia posita in capite præcedenti. Hoc autem melius declarabitur exemplis, advertendo quod hæc circumstantia *quid*, magis videtur ad objectum ipsum vel materiam voti pertinere, quam ad aliquod accidens ejus; et ideo vix potest esse incerta ex ambigua aut abstracta significatione verborum, quia res promissa saltem quoad substantiam suam solet sufficenter concipi et significari. Ordinarie igitur contingit incertitudo ex oblivione, quia non recordatur homo definite ac determinate quid voverit: ut si quis vovit quotidie dicere rosarium, dubitat autem postea an per rosarium intellexerit integrum rosarium, vel tertiam partem ejus. In quo casu credimus posse eligere tertiam partem, quando non potest pro altera parte ferre determinatum judicium probabile; quia tunc potest interpretationem

facere sibi favorabilem, et quia in obligatione dubia est melioris conditionis, ut visum est.

6. *Eæxempla explicatur conclusio.* — Aliqua vero sunt exempla magis dubia. Unum est apud Navar., Cons. 13, de Voto, de illo qui vovit castitatem et religionem simul, dubitat vero postea an voverit castitatem quasi sub conditione, si in religionem reciperetur, quia in illa volebat illam servare, et non alias, vel an simpliciter et absolute voverit castitatem, et religionem adjunxit, ut facilius et melius castitatem servaret. Nam in hoc posteriori sensu obligabitur ad castitatem, etiamsi in religionem non recipiatur, in priori autem minime. Respondet autem Navarrus, si non possit ferri judicium determinatum de conditione, in tali materia eligendam esse partem tutiorem, juxta cap. *Juvenis*, de Sponsal., et cap. *Ad audientiam*, de Homic. Sed jam diximus cum aliis auctoribus, satis esse eligere partem tutam. Et regulam illam, si tanquam præceptum continens assumatur, intelligendam esse de parte tuiore respectu non tutæ; si autem inter tutas fiat comparatio, consilium contine, non præceptum, nisi in casibus in jure expressis, ut dixi exponendo dictum cap. *Ad audientiam*, in 5 tomo, disp. 40, sect. 6, n. 8. In dicto autem cap. *Juvenis*, non dicitur in dubio tuiorem partem esse eligendam, sed dicitur: *In his quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Unde textus ille non loquitur, quando dubium est tale, ut pro neutra parte possit ferri definitum judicium, sed quando est tale dubium, ut pro altera parte conjecturæ faciant probabile judicium, pro alia vero minime; tunc autem illud judicium, licet in se sit incertum, vocatur certius respectu alterius partis omnino dubiæ. In simili autem dubio applicato ad casum præsentem, censeo veram esse sententiam Navarri. Nam, si vovens habuerit vehementes conjecturas, quod castitatem absolute vovere voluerit, et in contrarium probabiles conjecturas non haberet, sed solam incertitudinem, tunc ad castitatem esset simpliciter obligatus independenter a statu religioso, quia illud esset practice ac moraliter certum. Secus vero est quando incertitudo est indifferentiæ et indeterminationis pro utraque parte, quia tunc procedit ratio facta, quod inter æque incerta potest vovens eligere partem sibi minus onerosam. Eodem modo definiendi sunt similes casus de eodem voto castitatis; ut si post illud nesciat quis discernere an castitatem simpliciter, et in omni materia, an vero tantum castitatem

in materia illicita, seu conjugalem, servare promiserit, vel an castitatem, aut solam abstinentiam a matrimonio voverit, in quibus eadem regula servanda est. Solum oportet in his et similibus advertere, si constiterit verba voti fuisse absoluta de castitate servanda, licet quis dubitet de intentione, standum esse verbis, quæ significant integrum castitatem, nisi conjecturas habeat, quæ sufficient ad probabile judicium, quod intentio non fuerit adæquata verbis. Alioquin in dubio negativo vis verborum facit vehementem præsumptionem in favorem voti.

7. *Alio exemplo confirmatur conclusio.* — Similia exempla solent afferri in voto religionis: solet enim oriri dubium, an per religionem quis intellexerit solum ingressum ad probandum, vel perseverantiam et professionem: nam hæc duo communiter censemur diversam obligationem inducere, ut suo loco videbimus. Consent ergo aliqui, in casu incerto votum obligare ad perseverandum et profitendum. Ita docet Navarrus, Cons. 26, de Voto, num. 2, distinct. 3. Sequitur Emmanuel Rodr., secunda parte, capite nonagesimo quinto, numero sexto. Sed in hoc exemplo contrarium censeo. Quia hic non solum habet locum ratio repetita, quod obligatio est benignius interpretanda in casu ancipiti, sed etiam hic intercedit peculiaris ratio, propter quam ut votum religionis obliget ad perseverandum, oportet ut certo constet voventi, voluisse se absolute obligare ad perseverandum independenter a probatione, quantum est ex parte sua, ut probabo infra tractando in particulari de illo voto. Summa vero rationis est, quia non censemur quis renunciare juri suo, nec discedere a jure communi, nisi certo constiterit id intendisse. Imo vota secundum jus commune sunt interpretanda in casu incerto.

8. *Dubius an religionem in communi aut in particulari voverit, ad quid teneatur.* — *Objectio.* — Aliud vero exemplum adhiberi, solet de eodem voto religionis, si quis postea definire non possit an religionem in communi, vel tantum in particulari promisebit, ad quid obligetur. Quem casum proponens D. Thom., in 4, distinct. 38, quæst. 1, art. 3, quæstiunc. 1, ad 6, solum respondet debere tuiorem viam eligere, ne se discriminem commitat. Quæ verba transcripsit ibi Carthus., q. 2; et Turrecr., 17, quæst. 1, in princip., art. 4, ad 4. At vero Angel., verb. *Votum*, 3, n. 3, explicit tuiorem viam esse, ut ita se gerat, sicut qui indeterminate promisit. Objici vero

potest, accidere posse ut hoc redundet in levamen voventis, ut si dubium sit de particulari religione stricta et rigorosa, et ipse eligat aliam laxiorem, quia illo modo satisfacit voto intellecto generaliter; ergo tunc non sequitur partem tuiorem, si pars tuior illa putanda est, quæ magis restringit obligationem voventis. Sed nihilominus censeo illam sententiam veram ex alio capite, scilicet, quia ille certus est se vovisse religionem, et de restrictione voti ad talem religionem non est certus, imo nec potest ferre probabile judicium, ut supponitur; ergo tunc debet sequi certum, et relinquere incertum. Et licet hoc interdum possit esse favorabilius quoad aliquid, ut declaratum est, semper tamen in hoc est onerosius, quod si votum est generale, non satisfacit petendo in una religione, licet ibi repudietur; sed tenetur aliam tentare, quod secus esset in voto definito ad certam religionem. Sed hoc gravamen sustinendum esse censeo, non solum quia est tutius, ut opponitur tuto, sed etiam ut opponitur non tuto, propter rationem factam; et quia non potest simul uti voto ut indifferente, ad satisfaciendum per laxiorem, et ut determinato ad unam religionem, ad satisfaciendum per solam petitionem in illa. Posset autem dubitari, an in illo casu esset licitum sic dubitanti, determinare intentionem suam et obligationem ad unam religionem ex strictioribus, vel magis reformatis, per modum commutationis in melius ad eam definite se obligando, et postea satisfaciat petendo in illa. De quo puncto dicam tractando de voto religionis.

9. *Tertia assertio: quando in voto non determinatur qualitas rei promissæ, arbitrio voventis relinquitur.* — Dico tertio: quando in voto non determinatur qualitas rei promissæ, nec ex verbis aut materia fieri potest, arbitrio voventis relinquitur, ut qualitatem rei eligat, dummodo bona fide, et sine fraude aut dolo, substantia et verbis voti plene satisfaciat. Hanc assertionem attigi sufficienter in superiori volumine, tract. 2, lib. 4, cap. 7, n. 21, et ideo hic fere nihil amplius dicam. Nam clarum est, in eo casu certam qualitatem non cadere sub votum, quia nec verba illam comprehendunt, nec intentio ad illam extenditur, ut supponitur; ergo non est unde cadat sub obligationem; est ergo spontanea, ac subinde arbitria. Unde fit, hoc intelligendum esse non solum de qualitate accidentalí intra eamdem speciem, sed etiam de specifica, et essentiali, si verba generaliora sunt, ac denique de

quacumque perfectione qualitati proportionata. Ut si vovi dare oleum Ecclesiæ, non teneor dare optimum, sed illud quod sufficiat cultui divino in illo genere; si autem vovi dare vinum pro sacrificio, licet necesse non sit dare optimum et exquisitum, tamen ex fine talis voti intelligitur dandum esse sanum, et purum, et decens pro tali usu. Si autem vovi dare panem pauperibus, sufficiet dare panem pauperibus usitatum: unde non tenebor dare ex puro tritico, ubi alius fuerit in usu, nisi quando de alia intentione voventis constiterit. Item cum eadem proportione si vovi religionem indifferenter, in quacumque satisfaciā, quae simpliciter religio censemur. An vero satisfaciā in militari, vel ubi non servetur disciplina, dicam infra suo loco.

10. *Quarta assertio: quando in voto non determinatur quantitas, nec ex verbis, materia, aut consuetudine, arbitrio voventis relinquuntur determinatio.* — Dico quarto: quando in voto non determinatur rei quantitas, nec ex verbis aut materia secundum se spectata, vel attenta consuetudine, determinari potest, arbitrio voventis relinquuntur determinatio, dummodo iudicio prudentium sit sufficiens. Hæc conclusio fere habetur in dicto cap. *Ex parte*, de Censib., et notatur ibi ab auctoribus, præsertim Hostiensi et Panormitano. Et illam probant multa ex dictis capite *præcedenti*, et ratio facta in proxima assertione *præcedenti*, quia tunc non est unde oriatur obligatio ad certam quantitatem, vel mensuram. At vero Sylvester melius dici putat in eo casu teneri voventem ad eam quantitatē de qua cogitabat cum vovit, velq; uam determinasset, si cogitasset. Sed prior pars in tantum habet aliquam probabilitatem, in quantum verisimile est voventem intendisse illam mensuram vel quantitatē promittere, de qua cogitabat cum vovebat; nihilominus tamen non sufficit cogitasse de tali quantitate, nisi revera illam voverit, et intentionem haberit se ad illam obligandi; saepē enim habetur cogitatio sine intentione, ut constat, et frequenter etiam ex cogitatione unius rei sumitur occasio volendi aliam, vel ex cogitatione alicujus particularis operis excitatur homo ad similia in specie, vel in genere, et non ad omnino æqualia. Non satis ergo est cogitasse de quantitate, sed necesse est totam illam intendisse, ut nascatur obligatio. Unde si in ipso voto quantitas illa non est expressa, licet ex memoria cogitationis sumatur aliqua conjectura intentionis, non tamen sufficiet ad obligandum, nisi aliunde perficiatur conjectura;

12. *Sexta assertio: finis voti non cadit sub*

et ideo prudenti arbitrio opus est. Altera vero pars impertinens omnino est, tum quia (ut saepē dixi) multo magis incertum est quid homo determinasset si cogitasset; tum etiam quia, licet homini esset certum, parum refert ad obligationem, si homo de facto illam quantitatem non determinavit, quia homo non obligatur, sicut nec meretur, nec demeretur ex his, quæ determinasset si cogitasset, sed ex his quæ, postquam cogitavit, determinat. Ergo si quantitas non fuit determinata, potest postea illam determinare prout voluerit vovens, et eligere minorem, etiamsi credatur verisimiliter, quod si tempore voti determinationem fecisset, majorem quantitatem elegisset, quia erat fortasse ferventior et devotior. Quia ex illa dispositione (ut dixi) de facto non fuit nata obligatio, quia de facto non fuit ad votum in tali quantitate faciendum determinata.

11. *Quinta assertio: circumstantiae loci, si non exprimantur, arbitrio voventis relinquuntur.* — Advertendum circa *præcedentem conclusionem.* — Dico quinto: idem sentiendum est de circumstantia loci, seu ubi; nam si in voto non exprimitur, arbitrio voventis relinquuntur, ut si vovi orare, non obligor orare in ecclesia; quia in tali voto non includitur hæc circumstantia, et consequenter manet spontanea et libera, sicut antea erat. Solum oportet advertere locum debere esse accommodatum, ut substantia voti et probabilis intentio voventis impleatur. Qua ratione dicunt Doctores, qui vovit religionem aliquam, non satisfacere si eligat locum, in quo religiose non vivitur, nec professio servatur, ut videri potest in Cajetano, dicto art. 3; Navar., cap. 12, num. 45; quia ibi non impletur votum quoad substantiam secundum debitam intelligentiam ejus, quæ est de assumendo statu, in quo religiose vivatur, ut latius suo loco dicetur. Et similiter qui vovit orare, non satisfaciet eligendo locum ubi moraliter non potest attente orare, et sic de aliis. Addo præterea, non satis esse ut eligatur locus sufficiens, nisi in illo efficaciter possit votum impleri; nam si contingat in loco uno esse impedimentum, tenebitur vovens alium adire, quia votum indifferens quoad circumstantiam loci, sicut libertatem relinquit eligendi locum, ita obligat ad implendum votum, ubi commode potuerit. Ut si quis vovit orare, et postea eligit ecclesiam ad orandum, si inventiat eam clausam, vel impeditam, non excusat, sed tenetur alium locum quærere, et sic de aliis.

12. *Sexta assertio: finis voti non cadit sub*

obligationem, nisi sit intrinsecus. — *Fit clarior exemplis assertio.* — Dico sexto: finis voti non cadit sub obligationem voti, nisi sit finis intrinsecus, id est, objectum ipsius materiae, seu actus promissi. Hanc assertionem attigit Navar., cons. 26, de Voto, quam explicat ad similitudinem *præcepti*, de quo dici solet, finem *præcepti* non cadere sub *præceptum*; votum autem est veluti quædam particularis lex; ergo etiam votum non obligat ad finem, sed tantum ad materiam. Et declaratur exemplis: nam qui vovit ingredi Societatem intentione eundi ad Indiam vel Japonem, pro conversione infidelium, postquam votum implevit ingrediendo hanc religionem, non obligatur ex vi voti ire ad Indos, etiamsi possit, quantum est ex parte religionis; sic etiam qui vovit jejunare ad poenitentiam agendam et macerandam carnem, non obligatur ad hunc finem; unde si debitam ciborum qualitatem et formam jejunii servet, licet excedat in quantitate, vel aliis circumstantiis requisitis ad temperantiam, vel poenitentiam, servat votum, sicut servat *præceptum* jejuni, quia ex vi tali voti solum ad jejunandum se obligavit.

13. *Expenditur differentia inter finem voti, et finem actus promissi per votum.* — Declaratur ratio ex dictis supra, quia aliis est finis ipsius voti, id est, movens ad vovendum, aliis est finis actus promissi per votum. De priori fine manifestum est non cadere sub votum ex vi illius habitudinis, quia nullo modo est materia voti. Qui enim ex aliquo fine motus est ad vovendum, non ideo vovit operari ex illo fine; ergo nec ad id obligatur; et in hoc maxime tenet similitudo ex lege sumpta, et hoc probant exempla adducta. Imo interdum tenebitur homo saltem ex alio *præcepto* non servare votum ex illo fine, ex quo ilud emisit; saepē enim contingit finem illum esse malum, et nihilominus votum obligare, ut supra dixi; ergo non obligat ad talem finem; imo cum obligatione voti stat aliunde necessitas vitandi talem finem. De altero vero fine subdistinguendum est, quia potest esse extrinsecus, seu operantis, et intrinsecus, seu operis. Hic posterior coincidit cum objecto operis, et ideo si vovetur opus, necessario vovetur cum habitudine ad talem finem, quia pertinet ad substantiam talis actus, et consequenter comprehenditur sub materia voti; et ideo in assertione excepimus finem hunc, qui (ad tollendam æquivationem) melius dicitur objectum, seu terminus intrinsecus actus. Sicut ergo lex obligat ad finem in-

trinsecum actus *præcepti*, quia est de substantia ejus tanquam intrinsecus terminus, ita si vovi castitatem, obligor ad carendum venereis delectationibus, qui est finis intrinsecus observantiae castitatis, et sic de aliis. At vero finis extrinsecus operantis, ut talis est, non cadit sub obligationem voti, nisi formaliter et directe cadat sub intentionem voventis se obligare ad servandum votum ex tali fine. Ut, verbi gratia, si quis vovit dare eleemosynam, ex vi voti non obligatur dare illam propter Deum, vel ad satisfaciendum pro peccatis, vel propter alium similem finem; quia votum illud de se indifferens est ad hos fines, et ideo succedit regula, quod non cadunt sub obligationem voti, sed determinatio relinquitur arbitrio operantis. Si autem determinate quis vovit non solum dare eleemosynam, sed etiam dare ex hoc aut illo bono fine, tunc clarum est obligari ad illum finem, quia jam ille non est tantum finis extrinsecus actus promissi, sed est materia voti, quo ipse promittitur; unde virtute ibi sunt duo vota, unum de tali actu, scilicet eleemosynæ, aliud de relatione talis actus ad talem finem, et respectu hujus relationis finis ille est intrinsecus, et est materia voti.

14. *Quando circumstantia voti cadat sub obligationem.* — *Solutio.* — Atque ex ista assertione constat, circumstantiam propter quid, sumptam ut circumstantia est, non cadere sub obligationem voti, nisi ubi intentio voventis fuerit illam etiam promittere, in quo jam illa non consideratur ut circumstantia, sed ut objectum, seu materia promissa. Et ita in hac circumstantia locum habet, quod de quantitate, qualitate et aliis diximus, determinacionem ejus relinquiri arbitrio voventis, nisi alias constiterit fuisse specialiter intentam a voente ut materiam voti, sicut explicatum est. Dubitari autem potest specialiter de fine divini cultus, quia votum ex intrinseca natura ordinatur ad cultum divinum, et simul ordinat rem promissam ad divinum cultum; ergo ad votum implendum necessarium est operari propter Dei cultum, et ad hoc obligat omne votum. Item votum obligat ad servandum Deo fidelitatem; ergo obligat etiam ad intendendum hunc finem, qui est intrinsecus respectu actus promissi. Respondeo, obligare votum ad faciendum id quod de se est aptum ad cultum Dei, non tamen obligare in rigore ad ordinandum actum promissum in cultum Dei, quia non hoc promittitur, et ille magis est finis qui solet mouere ad vovendum, quam qui cadat

sub ipsum votum et obligationem ejus. Si militer dicitur ad alteram partem, obligare votum ad servandam Deo fidelitatem in actu exercito (ut sic dicam), non vero in actu signato ad intendendam fidelitatem, vel honestatem ejus, sicut praeceptum obligat ad obediendum, non formaliter sub ratione obediendi, sed materialiter et in actu ipso, exercendo quod praeceptum est. Unde fit ut, si quis sine memoria vel consideratione voti, faciat quod promisit, votum impleat, etiamsi rationem fidelitatis non intendat; *impleat* (inquam) materialiter, nam formaliter ac morali modo non implet, quia non voluntarie, nec sciens implet. Dicitur tamen materialiter implere, quia id satis est ut votum non violet, et postea non teneatur iterum facere actum promissum. Vide Major., 4, distinct. 38, quæst. 3, ad 6.

15. *Ultima assertio: modus implendi votum non cadit sub obligationem, nisi ad substantiam actus promissi spectet.* — *Ostenditur assertio inductione.* — Dico ultimo: modus implendi votum non cadit sub obligationem ejus, nisi vel ad substantiam actus promissi pertineat, vel directe ac formaliter promissus sit; ideoque talis modus relinquitur arbitrio voventis, quantum est ex vi voti. Hæc assertio pertinet ad circumstantiam *quomodo*, habetque eamdem rationem et intelligentiam quam præcedens, eodem modo ad legis similitudinem explicanda est. Nam de lege dicitur, modum actus præcepti non cadere sub præceptum, nisi cum prædictis limitationibus, ut sumi potest ex doctrina D. Thomæ, 4. 2, quæst. 100, art. 9 et 10. Ratio autem generalis eadem est, quia votum non obligat, nisi ad id, quod formaliter vel virtute promittitur; sed modus actus non promittitur, nisi vel in ipso actu includatur, vel directe intendatur; ergo extra hos casus modus non cadit sub votum, ac subinde talis modus relinquitur arbitrio voventis, quantum est ex parte voti. Deinde potest ostendi inductione et exemplis discurrendo per varios modos operis, quos D. Thomas loco citato indicat: unus est modus operandi ex charitate seu amore Dei, de quo manifestum est non cadere sub votum, nisi votum sit de ipso amore Dei exercendo, vel de exercendo aliquo actu ex imperio aut relatione talis amoris, juxta dicta in præcedenti assertione.

16. Alius modus est operari ex habitu, et de hoc est clarum, nec cadere sub votum, quo simpliciter promittitur actus, quia est modus valde extrinsecus; nec etiam solere intendi a

vovente, sicut neque a legislatore; quia et est valde incognitus homini, et non est in potestate ejus, nisi ratione actuum. Et ita non potest voveri nisi forte ratione actum. Nam posset quis vovere talem, vel talem frequentiam actum, animo consequenti habitum; sed tunc actus ipsi, non finis, caderent sub votum, ut dictum est. Et similiter posset quis vovere recitare quotidie rosarium in statu gratiae, quod videtur esse operari ex habitu; tamen neque hoc ibi immediate vovetur, sed vel dispositio et præparatio ad illum statum, vel fit ad excludendam conscientiam contrarii status. Et præterea hic etiam modus non cadit sub votum, nisi directe intendatur. Unde qui obligatur ex voto audire confessiones, si illas audiat extra statum gratiae, licet peccet contra jus divinum, non tamen contra votum.

17. *Objectio. — Solutio.* — Tertius modus est, quod actus sit studiosus, et bonus moraliter, et de hoc etiam assero, non cadere sub obligationem voti, nisi specialiter intentus sit, quia etiam est extra substantiam actus præcepti; ut si quis vovit jejunium, et servet modum necessarium ad jejunium, qui respectu illius est substantialis, licet alias intemperate comedat, non violabit votum; et qui vovit eleemosynam, licet illam det propter vanam gloriam, non aget contra votum. Idem est de voto orandi; obligat enim ad modum attente orandi, qui est de substantia orationis, non tamen ad bene et sine ullo defectu orandum. Quod si objiciatur, quia votum est de meliori bono, et ideo non videtur impleri per malum actum, respondetur esse de meliori bono ex genere suo, non tamen semper obligare ad excludendam omnem malitiam ab actu, nisi id fuerit in ipso voto expressum. Et iuxta hæc judicandum est de aliis modis magis extrinsecis, ut sunt intense vel remisse operari, et similibus. De modis autem operandi *sciens et volens*, clarum est, eatenus cadere sub votum, quatenus sunt per se necessarii ad actum morallem, ut talis est, de quo fieri solet votum. Et in præcedenti punto attigimus, quomodo sit necessarium ad implendum votum, voluntarie exercere actum ejus; quando autem involuntarium repugnet obligationi ejus, dicemus in fine libri sequentis.

voto alterius quasi materialiter, id est, ad exequendum illud idem quod alter ex voto debebat, tamen formaliter illa obligatio non nascitur in hoc secundo ex voluntate prioris, sed ex sua voluntate, atque adeo ex promissione, quam ipse facit. Atque ita nunquam unus obligatur ex vi voti alterius, sed sua promissione.

3. *Dubium circa caput Licet.* — *Solutio dubii.* — Imo in casu dicti cap. *Licet*, et similibus, dubitari potest an filius ille teneretur ex voto proprio sumere crucem quod pater voverat, an solum ex promissione et fidelitate humana. Videtur enim tantum fuisse obligationem humanæ fidelitatis, quia ibi filius non promisit Deo, sed patri; ergo, licet materia suæ promissionis esset votum alterius, seu executio ejus, tamen promissio ipsa humana fuit; nam sumit hanc rationem ex persona cui fit, non ex re de qua fit. Et idem est in omni simili pacto aut conventione: nam si Petrus habeat votum faciendi eleemosynam, et roget Paulum ut pro se faciat, et hic promittat Petro id facere, non vovet, sed simplicem facit promissionem, et sic de aliis. Respondeo: in casu cap. *Licet*, non videtur dubium quin filius, rogatus vel jussus a patre, proprium votum fecerit de eadem peregrinatione et expugnatione terræ sanctæ, quam pater promiserat. Nam expresse in illo textu dicitur: *Et tu, assumptio crucis signaculo, te impleturum sine dilatione qualibet promisisti.* Illud enim signaculum erat voti Deo facti, ut in superioribus adnotavi. Intervenit ergo ibi votum ad Deum simul cum promissione ad patrem. Idem vero censeo dicendum, quoties unus rogatus ab alio habente votum, onus illius sponte suscipit, et promittit illud impleturum; quia in se suscipit non tantum obligationem humanam ex promissione ad hominem efficiendi tale opus, sed etiam suscipit religiosam obligationem ad Deum; ergo virtute facit etiam promissionem ad Deum, nam se illi voluntarie obligat. Antecedens patet, quia longe aliter obligatur, qui promittit Petro facere pro illo eleemosynam, quando Petrus illam non debebat ex voto, vel quando debebat; nam in priori casu promittens tantum obligatur homini; in posteriori vero etiam Deo; nam hoc est suscipere in se obligationem alterius, et hæc est intentionis potestis, et esse debet promittentis. Sicut enim is, qui in jus succedit alterius, eodem, quo ille, jure uitetur, juxta regulam 46, in 6, ita qui alterius obligationem in se suscipit voluntarie, eadem, qua alter, obligatione tene-

CAPUT IX.

AN VOTUM OBLIGET SOLUM VOVENTEM, ITA UT VOTI OBLIGATIO PERSONALIS TANTUM SIT?

1. Hæc quæstio pertinet ad circumstantiam *quis*, seu personæ, in quam cadit hæc voti obligatio; et quoniam per se notum est, votum per se primo obligare voventem, et in superioribus satis est hoc tractatum et probatum, ideo solum superest dicendum, an solum illum obliget, vel possit voto unius alius obligari. Quam quæstionem de juramento promissorio tractavimus, habetque eamdem fere rationem in voto; ideoque breviter illam expediemus. Supponimusque imprimis (quod cum proportione ibidem notavimus) alius esse formalem obligationem voti comprehendere alium præter voventem; alius vero ex voto unius manere obligationem aliquam ad alium, non voti, nec religionis, sed justitiæ, vel alterius præcepti; hic priorem sensum tractamus: de posteriori dicemus in capite sequenti.

2. *Votum solum voventem obligat, neque potest alium obligare religionis obligatione.* — Dicendum ergo est, votum solum obligare voventem, neque posse alium obligare propria religionis et fidelitatis ad Deum obligatione. Est communis consensus Doctorum, et specialiter notat Abb., in cap. *Olim*, de Resist. Spoliat., n. 4; Gloss., Archid., et alii, in cap. *Quicumque*, 20, q. 4; Cardin., in Clement. 1, § *Ad hæc*, de Summ. Trinit.; sumitur clare ex D. Thoma, d. q. 88, art. 4, art. 3, ad 3, et art. 8 ac 9, et alii ibi. Pluresque retuli libro præcedenti, cap. 2; ibi enim positum est fundamentum hujus veritatis; nam ostendimus votum esse actionem pure personalem, quia dicit respectum ad propriam voluntatem et consensem; et ideo impossibile est unum obligari propria obligatione voti sine propria voluntate. Et ideo dicebat David: *Reddam tibi vota mea, que distinxerunt labia mea.* Et Deut. 23: *Quod semel egressum est de labiis tuis, observabis.* Ille ergo tantum obligatur, qui votum emittit. Potest autem optimè fieri, ut unus faciat suum votum alterius, per proprium consensem, juxta cap. *Licet*, de Voto, ibi: *Onus tibi a patre injunctum, et a te sponte susceptum.* Sed tunc ille, qui consentit, et suscipit obligationem alterius, virtute promittit denuo, sua propria voluntate, quod alter promiserat. Et ideo licet dicatur obligari